

Příběhy mého života

Krajanská konference 22.9.2023
Jiří Bystrický, Francie

V mládí mě nikdy nenapadlo, že budu někdy žít trvale v cizině, přestože jsem měl před očima osudy mého otce, který se narodil v r.1894 na Ukrajině v ruské rodině, studoval v důstojnické škole v Petrohradě, po bojích v první světové válce odjel do Istanbulu s bělogvardějským generálem Wrangelem a díky nabídce prezidenta Masaryka vystudoval v Brně agronomii. Oženil se s Češkou, žili v západních Čechách, které v květnu 1945 osvobodila americká armáda a zachránila tím tátů před deportací do gulagu.

Stříbro

Spolu se starším bratrem Vladimírem a mladší sestrou Olgou jsme za války poznali svou ruskou "bábušku", která po dvacet let neúspěšně žádala sovětské úřady o povolení k návštěvě svého jediného syna a dostala je až v roce 1942, když byla Ukrajina okupována německou armádou. Svě ruské babičce vděčím za to, že jsem se naučil číst rusky dříve než česky.

Po maturitě ve Stříbře jsem vystudoval matematiku na Karlově universitě a v turistickém oddíle jsem se seznámil s Jiřinou Kerhartovou, studentkou filologické fakulty. Vzali jsme se v roce 1961, ale marně jsme sháněli ubytování v Praze. Otázka se vyřešila, když do výpočetního střediska Akademie věd, kde jsem byl zaměstnán, přišla nabídka místa pro matematika v "Ústavu jaderného výzkumu" států východního bloku v Dubně u Moskvy. Byla to navíc příležitost poznat zem, odkud pocházel můj otec.

Dubna byla malé město na břehu Volhy, postavené v padesátých letech kolem jaderného ústavu a jeho velkých urychlovačů.

Směli jsme se pohybovat v okruhu 20 km od města nebo cestovat vlakem do Moskvy, vzdálené 130 km. Zásobovací podmínky nebyly ideální, ale když neměli mouku v obchodech, dostávali jsme ji od velvyslanectví, každý měsíc jedno kilo.

Dubna

S místními obyvateli jsme se stýkali v práci, ale nikdy nás nezvali k sobě na návštěvu a naše pozvání nikdo nepřijal, kromě jedné Arménky, s níž jsme se spřátelili a dlouho s ní pak korespondovali. Zato k nám přišel na večeri mladý Skot, jeden ze dvou přítomných fyziků ze západu. Za tuto návštěvu nás pak pokáral vedoucí české skupiny, který označil další styk se "západními vědci" za nevhodný.

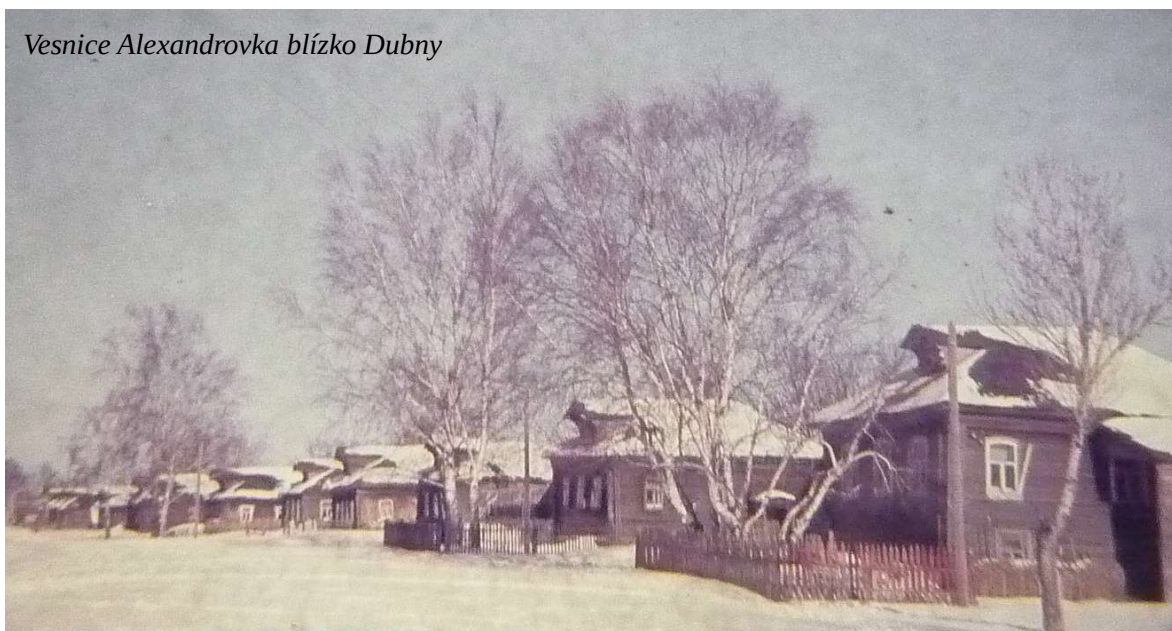
Českých a slovenských vědeckých pracovníků bylo tehdy v Dubně kolem čtyřiceti, většinou podobného věku jako my, a tak jsme se mezi krajany bavili ve volném čase dobře - v létě jsme hrávali volejbal, koupali jsme se ve Volze a v zimě jsme se projížděli na běžkách v hustých lesích kolem Dubny. Volha v zimě zamrzala a sníh vydržel až do dubna.

Využívali jsme různých příležitostí, abychom se sešli a zazpívali si za doprovodu kytary. Jedním z našich nejbližších přátel byl fyzik František Lehar, o němž bude ještě řeč později.

Vesnice Alexandrovka blízko Dubny

Během dovolené jsme mohli cestovat po Sovětském Svazu, ale museli jsme žádat mezinárodní oddělení ústavu o povolení návštěvy všech míst, která jsme chtěli vidět. Věděli jsme, že nejmíň polovina z nich bude vyškrtuta.

Přesto se nám podařilo navštívit Kavkaz a vystoupit na Elbrus.

Odpočinek v úkrytu mezi oběma vrcholky

Výstup ve velké výšce byl namáhavý, i když vrcholy Elbrusu vypadají na fotografii jako mírné kopce.

Elbrus 5462 m

Samarkand

Další rok jsme projeli velkou část Střední Asie.

Do Československa jsme se vrátili v roce 1964 s naším prvorozeným synem Pavlem.

V srpnu památného roku 1968 odjel František Lehar na předem domluvený roční pobyt do francouzské laboratoře v Saclay u Paříže. Nelenil a vyjednal pro několik svých přátel pozvání k ročnímu pracovnímu pobytu ve Francii. Byl jsem mezi nimi a když naše žádost o francouzské vizum zmizela v meandrech administrativy, odjeli jsme s Jiřinou a pětiletým Pavlíkem koncem dubna 1969 do Ženevy jen s vizem švýcarským. Připojil jsem se k francouzské skupině, která právě začínala nový experiment v CERNu.

Složení skupiny bylo mezinárodní a byl jsem přijat velice přátelsky. Začátkem našeho pobytu v Ženevě nás dokonce její členové podpořili finančně, protože první francouzský plat jsem dostal až po několika měsících. Než jsem si vylepšil svou začátečnickou francouzštinu, vystačil jsem si ve styku s nimi s angličtinou.

Po ukončení měření v Cernu jsme se na Silvestra 1969 přestěhovali do Francie do malého města Gif sur Yvette, 6 km od mého budoucího pracoviště v Saclay a 35 km od Paříže.

Do Čech jsme se měli vrátit na jaře 1970.

Gif sur Yvette

Moje žádost o prodloužení pobytu byla zamítnuta a můj tchán, bývalý ruský legionář arch. V. Kerhart, nám radil, abychom se domů nevraceli a zůstali ve svobodné zemi. Po delších úvahách jsme se rozhodli poslechnout jeho rady, i když jsme se obávali, že už možná nikdy neuvidíme ani rodiče ani Prahu. Mé švagrové v Čechách bylo později ústně oznámeno, že za nedovolený pobyt v zahraničí jsem byl odsouzen na dva roky vězení, moje manželka na rok a půl a náš skromný majetek byl zabaven.

Definitivně jsem tehdy přešel od matematiky k experimentální fyzice ve skupině Ludwiga Van Rossuma. Naše žádost o azyl ve Francii byla vyřízena kladně a za několik let jsme dostali francouzské občanství. Současně s tím bylo moje místo vědeckého pracovníka v ústavu CEA Saclay prodlouženo na neurčito.

Brzo se nám narodil druhý syn Míša a dcera Eliška. S dětmi jsme mluvili jen česky.

Po delším hledání jsme objevili sokolskou jednotu Paříž, založenou již v roce 1892 a dověděli jsme se, kdy můžeme přijít do cvičení. Den na to jsme na procházce v pařížském parku uviděli rodinu s třemi dětmi v krátkých kalhotkách a baretech. Smáli jsme se, že ti kluci vypadají jako tři stupínky. Jejich tatínek nás slyšel, otočil se a česky s francouzským přízvukem pronesl: "U nás taky mluvíme česky". Jeho manželka byla Češka z Olomouce a ukázalo se, že děti jsou holčičky. Domluvili jsme se s nimi a následující sobotu jsme překvapili dosavadní členy jednoty Paříž příchodem deseti nových cvičenců. Rádi jsme se i s dětmi do jednoty zapojili a získali nové české přátele.

Na sokolském praporu z třicátých let jsou jména dvou míst, kde za první světové války padlo 70 dobrovolníků roty Nazdar z řad pařížských sokolů.

V Gifu u nás jednou zazvonili naši sousedé s návrhem společně si zasportovat. Slovo dalo slovo, složili jsme se na síť a míč a pak jsme na blízském hřišti hráli dlouhá léta každou neděli volejbal. Oba naši synové se k nám časem přidali a získali zálibení v tomto sportu, který se pěstoval i v sokole.

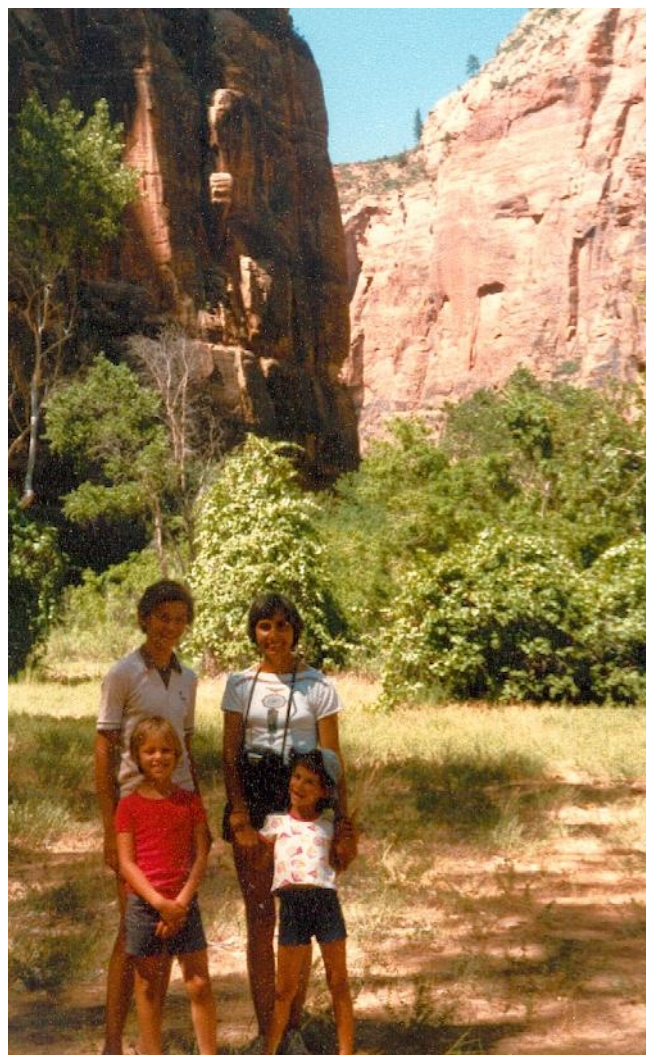
Gif sur Yvette

Když byl Míša asi desetiletý, ředitel školy zval občas hudebníky na malé koncerty s besedou. Jednou využil přítomnosti českého kvarteta ve městě a dětem řekl, že tentokrát beseda odpadne, protože hudebníci mluví jen česky. Míša sebral odvahu a přihlásil se, že může otázky překládat. Pan ředitel byl překvapen, že náš syn mluví česky, pozval ho na podium a Míša besedu úspěšně přeložil.

V roce 1978 jsem využil spolupráce Quebec-France a vyměnil jsem si na rok místo s fyzikem Pavlem Winternitzem, svým českým přítelem z Montreálské univerzity. V Montreálu jsme se sešli s několika příbuznými i starými přáteli, nové jsme získali v místní sokolské jednotě. S těmi jsme cvičili v červenci 1979 na sletu Amerického slovenského sokola v městě Betlehem, založeném Moravskými bratry koncem 17.století blízko Pittsburgu.

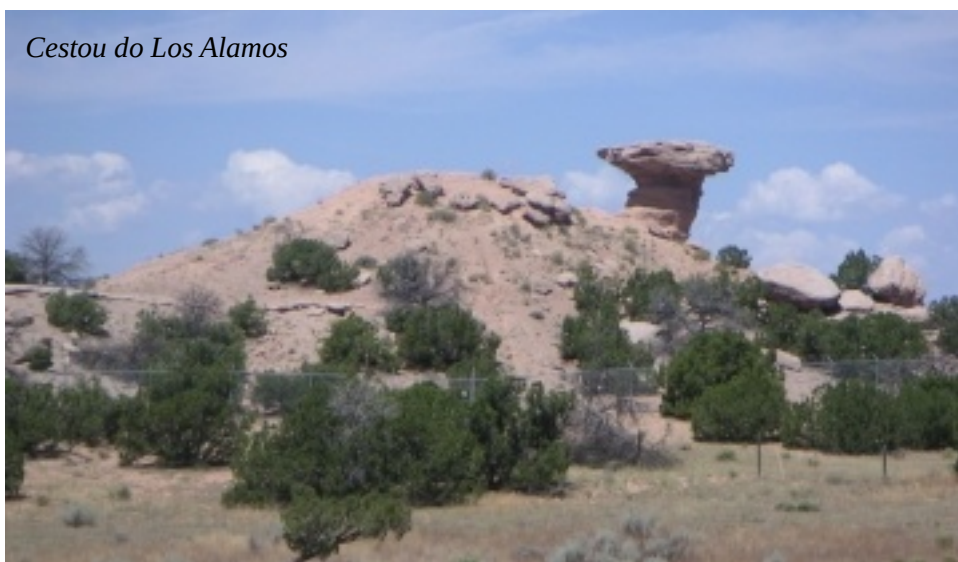

Na závěr našeho kanadského pobytu jsme o prázdninách podnikli velkou cestu po amerických přírodních parcích. Dojeli jsme až do Vancouveru, kam jsem byl pozván na fyzikální konferenci.

Šest let po návratu z Kanady do Francie jsem dostal pozvání k ročnímu pracovnímu pobytu do Los Alamos v Novém Mexiku. Lákovou nabídkou odjet do prestižní laboratoře v kraji westernů jsem rád přijal, i když jsme nemohli vzít s sebou našeho nejstaršího syna, který právě začínal studovat inženýrství v Grenoblu.

Cestou do Los Alamos

Okolí Los Alamos

Hned druhý den po našem příjezdu do Los Alamos navrhla naše nová susedka Jiřině, aby se účastnila pravidelných schůzek místních žen, věnovaných studiu bible a manželka nabídku ráda přijala. Dvakrát týdně jezdila také pomáhat bezplatně v knihovně střední školy.

Práce v laboratoři byla zajímavá, v Los Alamos nám chyběl jen sokol. Místo cvičení jsme začali chodit do tanečních kurzů "western dances" i "ballroom dances". Město stojí na úpatí bývalé sopky, na jejíchž svazích jsme v zimě lyžovali. Rychle jsme si zvykli na život v malém americkém městě a seznámili se s jeho obyvateli.

Pod městem teče Rio Grande

Náš americký pobyt se protáhl na trochu víc než dva roky, obě mladší děti se naučily výborně mluvit anglicky, doma jsme ovšem mluvili pořád jen česky. Pro celou rodinu byl tento pobyt nezapomenutelným zážitkem.

Okolí Los Alamos

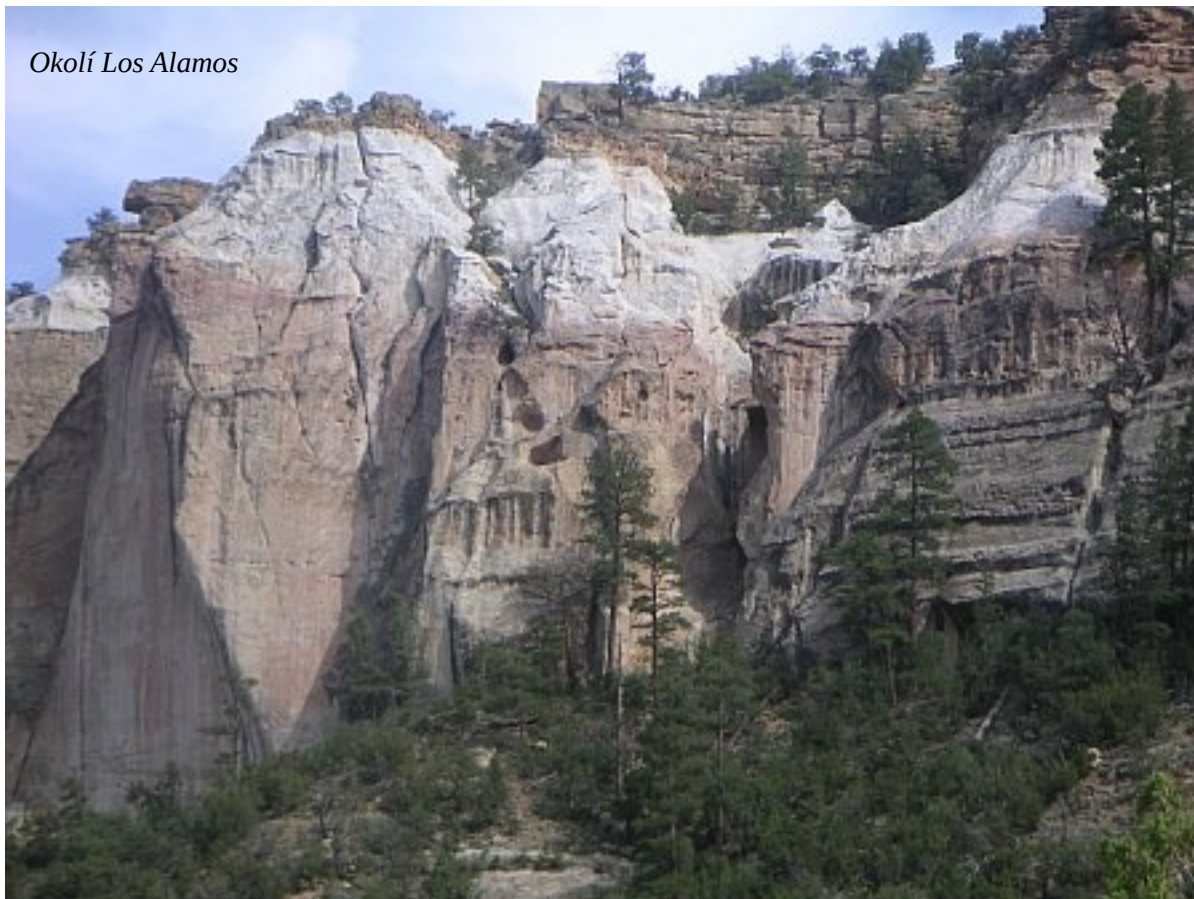

V Los Alamos, jak jistě víte, byla za války sestrojena první atomová bomba. Možná, že někdo z vás viděl film *Oppenheimer*, který se právě promítá v Praze. Film je tříhodinový, ale nenašli jsme v něm nic z krásného okolí města.

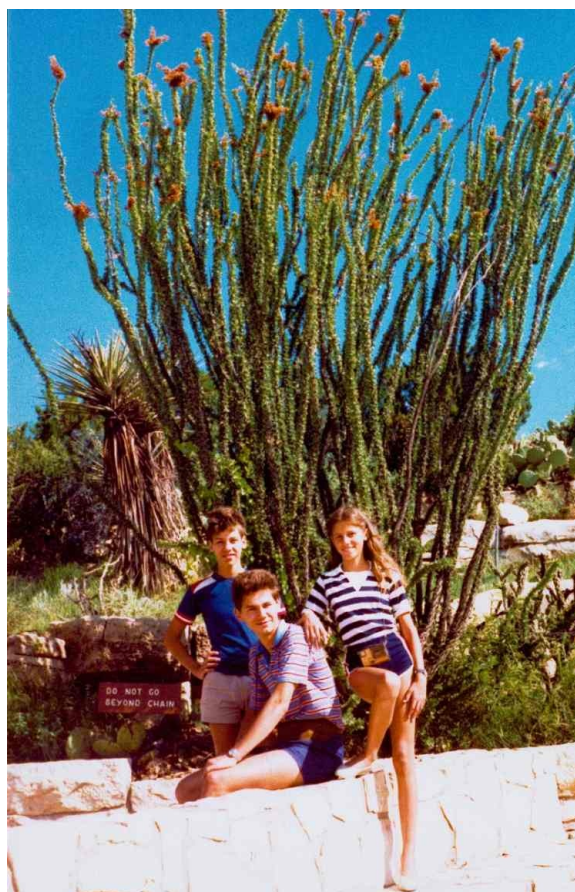
Okolí Los Alamos

Okolí Los Alamos

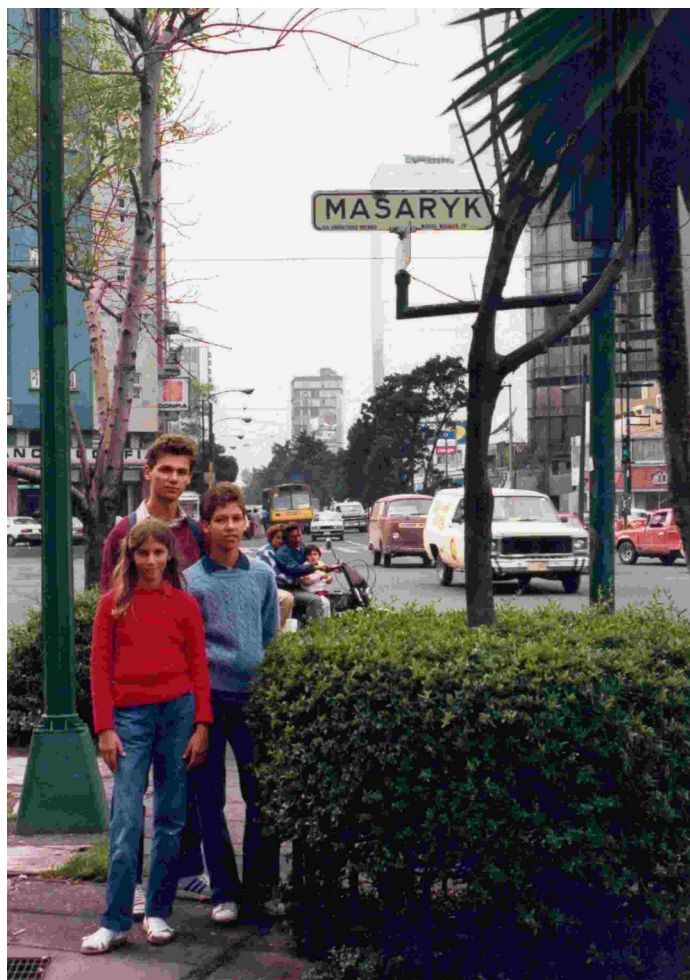

Na letní prázdniny za námi z Francie jezdil Pavel a společně jsme procestovali sousední státy, zejména Arizonu a Utah,...

Z pouště v Arizoně

Před sestupem do Grand Canyonu

...potom Mexiko, kde jedna z hlavních tříd Mexico city nese jméno Masaryk.

Mezi našimi americkými přáteli byl i učitel kreslení a sochař Petr Jandáček – původem Čech, který se do Ameriky dostal jako osmiletý už v roce 1948. Jeho rodina tehdy přešla na Šumavě hranice “při sbírání hub” a on měl radost, že teď má možnost uplatnit svou češtinu.

Petr Jandáček

V Santa Fe na indiánském trhu nás zaslechla mluvit česky jedna paní z Albuquerque (90 mil na jih od Santa Fe) a pozvala nás na český sraz, který u nich organizují dvakrát za rok. Jeli jsme tam i s naším novým kamarádem Petrem.

Santa Fe – indiánský trh v paláci guvernéra

K tomu bych chtěl dodat, že loni jsme v Praze navštívili Petrova syna Andyho, který tenkrát v Los Alamos jako 13letý mluvil jen anglicky. Po roce 1990 přijel ke strýčkovi do Náchoda, naučil se česky a teď žije spokojeně se svou českou rodinou v Hostivaři.

Andy Jandáček s rodinou v Praze

Po návratu do Francie jsme se v pařížském sokole ujali s Jiřinou na dvacet let vedení kroužku lidových tanců, se kterým jsme každoročně vystupovali na sokolském plese v Paříži i jinde.

Jiřina byla dlouhou dobu náčelnicí jednoty a já osm let starostou Pařížského sokola.

Naše děti jezdily s chutí na české skautské tábory ve Švýcarsku nebo v Německu. Maturitu skládaly také z češtiny jako z nepovinného předmětu.

O existenci českého Sokola v zahraničí v letech komunismu se v Čechách do dneška moc neví. Již v roce 1950 bylo ustaveno Ústředí československého sokolstva v zahraničí, které za 40 let své činnosti zorganizovalo sedm sletů ve Vídni, v Montrealu, v Curychu ...

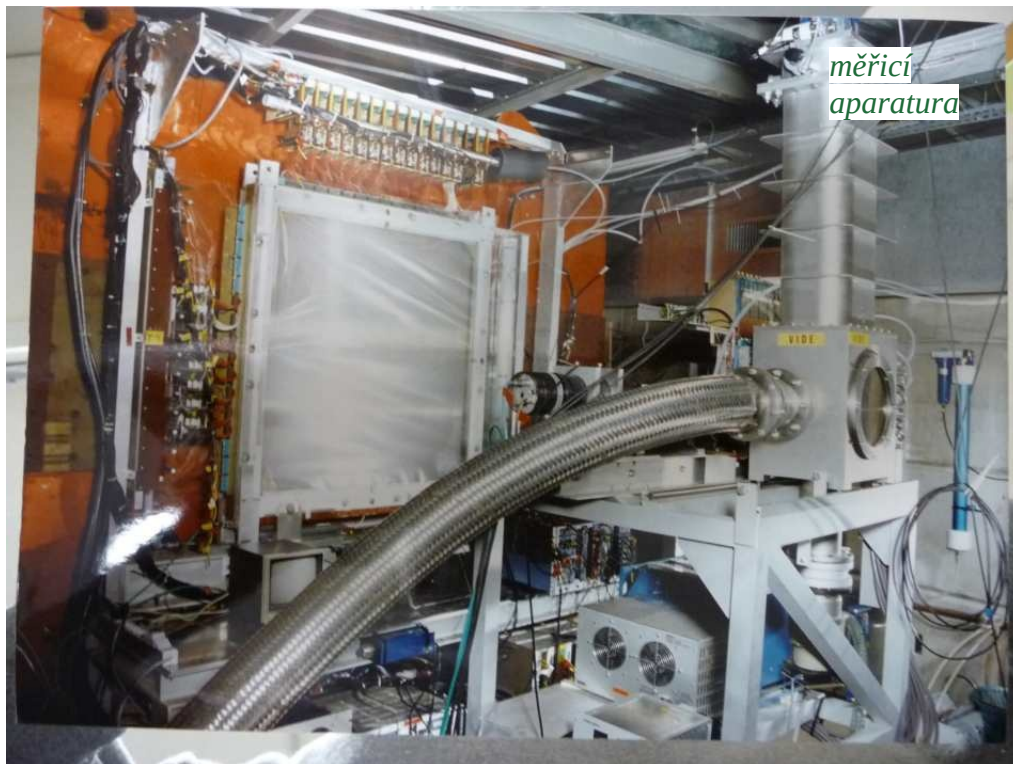
... a poslední v Paříži v roce 1990, za účasti 540 členů nedávno obnovené ČOS. Také naše rodina na sletě cvičila a pomáhala při jeho přípravách.

Z iniciativy Mnichovské jednoty probíhá již od roku 1974 každoročně setkání sokolů v rakouském Oetzu, kde v roce 1884 zahynul zakladatel Sokola Miroslav Tyrš. Často se těchto setkání účastníme.

Oetz 2002
Starostové žup
a jednot Zahraniční
Obce Sokolské
Vídeň: J. Nováček
Londýn: L. Potůček
Paříž: J. Bystrický
Švýcarsko: J. Jordán
Mnichov: J. Trunčík

S Františkem Leharem jsem ve Francii spolupracoval několik desetiletí, jak jsem to nedávno popsal v článku o něm v české wikipedii.

Během let jsem získal mnoho přátel v Gifském šachovém klubu nebo v pěveckém souboru univerzity v Orsay. V současné době se oba s manželkou aktivně účastníme činnosti místní asociace německého jazyka a kultury.

Jeden ze tří gifských zámků

Do Čech jsme se poprvé vrátili až po dvaceti letech, o vánocích 1989. Půl roku nato se v Praze oženil náš Pavel, který si po doktorátu na MIT v Bostonu bral americkou Češku z Texasu s podobným osudem jako měl sám. Obě jejich děti, které vyrostly a žijí v Americe, mluví výborně česky. V rodinách našich mladších dětí se mluví francouzsky, přestože Míša si vzal Němku a Eliška Holanďana. My ale jejich děti od malička česky učíme a naše francouzská vnučata se s příbuznými v Čechách také dobře dorozumí.

Gif sur Yvette v březnu

Nebyli jsme typickými exulanty, českou hranici jsme v roce 1969 přejeli legálně, ale nikdy jsme komunistický režim o milost nežádali a vztahy s ním jsme si neupravili.

Dnes konstatujeme, že jsme ztrávili více než polovinu života ve Francii, kde máme rodiny svých dvou dětí, za nejstarším Pavlem jezdíme do Ameriky. Alespoň dvakrát ročně se rádi vypravíme do Čech, tam i ve Francii se cítíme jako doma, ale našemu bytu v příjemném venkovském prostředí Gifu dáváme přednost.

P.S. Jestliže můj příspěvek připomíná reklamu cestovní kanceláře, nebyl to můj úmysl. Delší pobyt v různých zemích souvisel s mým zaměstnáním. Svým vyprávěním jsem chtěl ukázat, že "Čech v celém světě bratry má", zvláště když je sokol.